

Mänkeri karhunputkesta (mäntyhuilu, mänty-, loppi- ja holkkipilli)

Mänkeri-klarinetteja rakennettiin perinteisesti männystä väännetyistä, 10–40 cm:n puuputkista. Myös savukkeen imukkeita ja naudan sääriluita käytettiin. Soitin tunnettiin Länsi-Suomessa ja muuallakin 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. 1980-luvulta alkaen soittimen suosio on levinnyt ulkomaille asti The World Mänkeri Orchesterin mukana. Mänkeri on melko helppo rakentaa itse. Soitin valmistuu vähällä vaivalla, kun runkona on syys-lokakuussa kerätty karhunputken varsi. Koivuklapista saa repäistyä tuolta lehdykkään. Sormiaukkojen sijoittelu on kätevä tapa hahmottaa musiikin teoriaa käytännössä. Akustisesti merkityksetön kaikusuppilo on pieni tai sitä ei ole lainkaan.

Mänkeri on ollut paimenten musiikillisesti monipuolinen soitin – sillä voi pelotella petoja sekä musisoida omaksi ja muiden iloksi. Kerrotaan erään nuorukaisen koettaneen hurmata naapurintytön soittamalla mänkeriä kellarin katolla iltaisin. Alkuvoimaisesta mänkerimusiikista on saatu nauttia myös häissä ja muissa tanssitapahtumissa. Jokaisella mänkerillä on yksilöllinen sointi, jota voi, virityksen, melodian ja soittotekniikan ohella hyödyntää tunteiden ilmaisuun ja tunnelmien luomiseen. Mänkerin soitto tarjoaa antoisaa aivojumbaa ja hienomotorista harjoitusta sekä vahvistaa hengityselimiä.

Katkaise karhunputkesta mänkerille runko

Sopiva putken halkaisija on 10–15 mm. Testattuasi, että puutunut varsi kestää kohtuullisen puristuksen, katkaise se peräkkäisistä nivelkohdista. Valitse puhalluspääksi kovempi pää ja sahaa se vinoksi, noin 35 asteen kulmaan: aseta putki pöydän reunalle oikeaan kulmaan ja sahaa ylimenevä osa pois reunan suuntaisesti. Saha aihion toinen pää suoraksi. Jätä mahdollisuuksien mukaan alapäähän ulkoneva nivelkohta, joka pitää kaikusuppilon paikallaan. (Vino ja sileän leikkauksen saa yhdellä puukonvedolla; kohtisuoran katkaisun saa puukon terää nivelkohdassa varren ympäri pyörittämällä ja taittamalla kummaltakin puolelta.)

Hio vinon puhalluspään pinta sahauksen jälkeen sileäksi

Tartu runkoaihioon puhalluspään läheltä ja aseta sahauspinta pöydän tai puupalikan päällä olevaa hiekkapaperia vasten oikeassa kulmassa. Muista säilyttää suora pinta, eli pidä hioesasi kulma samana. Hio pinta tasaiseksi ja sileäksi pyörittämällä tai edestakaisella liikkeellä. Voit hieman pyöristää reunoja ja terävää kärkeä.

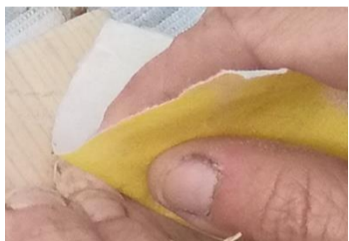

Tee tuohilehdykkä eli varrellinen mokkula

Sopiva tuohilehdykän aihion paksuus on 0,5–1 mm. Aseta putken puhalluspää, eli vino pinta, tuohen kellertävää sisäpintaa vasten kohtaan, jossa ei ole hauraita syitä. Jäljennä kynällä puhalluspään ulkoreunan muoto tuohelle ja hahmottele aukon peittävän mokkulan alaosa. Lisää sen jatkoksi tuuman pituinen ja vähintään viisi millimetriä leveä varsi. Leikkaa lehdykkä ääri viivojen mukaan. Jos seinämä on paksu (> 1 mm), lehdykkää kannattaa pienentää niin, että se ylettyy vain 0,5 mm aukon ulkopuolelle.

Varren ja tyven on oltava jäykkeitä. Mokkulan keskustaa ja yläpäättä on usein ohennettava, jotta aloittelija jaksaa puhaltaa mänkeristä äänen. Tutki malli-mänkerin lehdykkää tarkasti, jotta saat tuntumaa toimivista mittasuhteista.

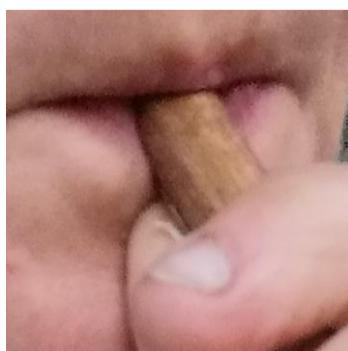
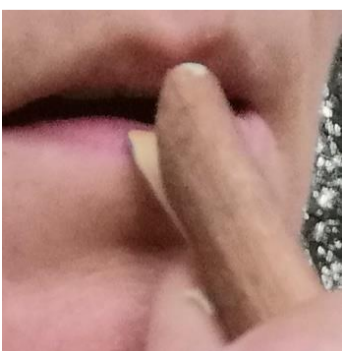
'Hidas ja turvallinen' ohentaminen: paina vasemmalla etusormella lehdykän varsi tukevasti puupalaa vasten. Hio lehdykän keskustaa ja yläreunoja oikean etusormen alle kietaistulla hiekkapaperilla.

'Nopea ja vaarallinen' ohentaminen: kun lehdykkä on tukevasti puuta vasten, paina puukonteri lähes lappeellaan tuolta vasten ja veistä ohuelti pintaa pois. Huolehdi, että kulma on sopiva. Varo, ettei terä "haukkaa" liikaa ja leikkaa lehdykkää poikki.

Koepuhallus – harjoittele saamaan ääni mänkeristä

Aseta lehdykkä vinon puhalluspään lyhyemmälle, eli alapuolelle ja paina se peukalolla kiinni runkoon. Soitettaessa lehdykkä on siis putken alapuolella, alahuuli on mutkassa eli viisteen aloituskohdassa. Purista huulet tiukasti putken ympärille ja puhalla voimakkaasti! Painamalla hieman yläetuhampailla putkea saat halutessasi tukevamman otteen. Älä lannistu, jos et heti saa ääntä; kun soitin on aloittelijan tekemä ja soittaja on ensikertalainen, mänkerimuusikon uran alku voi tuntua haastavalta. Harjoittele, puhalla enemmän, ohenna lehdykän keskustaa ja ulkoreunoja. Kun jaksat puhaltaa tovin ja myös nopeat äänet onnistuvat, lehdykän voi sijoittaa runkoon.

Kiinnitä lehdykkä taikasidoksella

Leikkaa käsivarren pituinen pätkä narusta ja sovita lehdykkä vasemman peukalon alle paikalleen: lehdykkä peittää puhalluspään aukon ja voi kaareutua siitä hieman pois päin. Aseta narun pää lehdykän varren oikealle puolelle, peukalon alle. Narun pää pilkottaa peukalon alta. Tee oikealla kädellä narulla aukkoon asti ulottuva lenkki ja palaa lehdykän varren alapäähän. Kierrä narulla **tiukasti** putken ja lehdykän varren ympäri ja etene kierros kierrokselta aukon reunaan kohti. Tarkista muutaman kierroksen jälkeen, kun olet saanut lehdykän tukevasti kiinni, että lehdykkä on suorassa ja morkkula peittää putken pään. Tee 10–20 kierrosta vierä vierä. Pujota pari millimetriä ennen aukkoa narun pää lenkistä läpi. Pidä oikealla kädellä naru tiukkana ja vedä vasemmalla alanarusta. Kun osa viimeisestä kierroksesta on siirtynyt sidoksen alle kohoumaksi, voit katkaista narujen päät aivan sidoksen reunojen vierestä. Tarkista, että mänkeri soi.

Tee sormiaukot ja sormenpesät

Sormiaukot kuuluvat putken pisimmälle linjalle. Aloita sormiaukkojen sijoittelu putken alapäästä. Ylimmäisen aukon ja puhalluspään väliin kannattaa jättää vaaksan turvaväli, jotta äänen laatu ei huonone. Muuten voit merkata aukkojen paikat naskalilla vapaasti. Jos haluat soittaa esim. Satu meni saunaan, merkkää paikat diatonisen duuriasteikon koko- ja puolisävelaskeleita seuraten: alimmainen aukko kolmen sormen päähän alareunasta (1), seuraava kahden sormen päähän (1). Kolmas ja neljäs aukko sijoitetaan sormen päähän toisistaan (1/2). Kolmannen ja neljännen aukon väli (1) on sama kuin ensimmäisen ja toisen. Pitkään putkeen mahtuu monta sormiaukkoa, jopa koko asteikko: 1,1, 1/2,1,1,1, 1/2. Sormiaukkojen etäisyydet toisistaan kasvavat putken halkaisijan mukaan.

Tee sormiaukot pyörittämällä kevyesti poranterää jokaisen merkin kohdalla. Purista peukalolla ja etusormella porauskohdan ympäriltä halkeamisen estämiseksi. Viimeistele hiomalla aukkojen ympärille sormenpesät karhunputken ympärille kietaistulla hiekkapaperilla. Voit halutessasi tehdä sormenpesät ensin ja puhkoa aukot puutikulla pyörittämällä.

Vuole koirasin valmiiksi

Mänkerin kaikusuppilo lukitaan puoliksi halkaistulla puutikulla eli koirasimella. Vuole puukolla halkaistut puoliskot ohuemmiksi niin, että valmiin koirasimen päät ovat ohuet suorakaiteet. Mikäli yhden koirasimen aihio tuntuu liian pieneltä veistettäväksi, voit veistää yhden pään 'kaveri-koirasimesta' ja antaa toisen veistettäväksi toiselle rakentajalle. Sitten aihiot voi sahata irti toisistaan. Umpinaisen pään voi viimeistellä 'köyhän miehen timantilla': vuole neljältä suunnalta kulma pois ja vuole näin muodostuneet kulmat pois. Tuloksena on kahdeksansärmäinen 'timantti'.

Tee tuohesta kaikusuppilo ja lukitse se paikoilleen koirasimella

Ota käsivarren mittainen tuohinauha ja poista tarvittaessa pinnasta jäkälä ja irtonaiset kerrokset: aseta toinen pää jalan alle ja vedä nauha kireäksi vasemmalla kädellä. Raaputa puukolla kohtisuoraan tuohipintaa. Leikkaa halutessasi näkyviin jäävä reuna saksilla siistiksi. Mahdollisesti tuohta pitää myös kaventaa kymmenen senttimetrin matkalta 15–20 millimetrin levyiseksi. Jos tuohi on paksua ja jäykkää se kannattaa notkistaa keittämällä tai liottamalla kuumassa vedessä. Jotta tuohi taipuu helposti putken ympärille, sitä voi joutua ohentamaan. Valitse ennen ohentamista, haluatko sisä- vai ulkotuohen näkyviin. Kun aloitat tuohisuppilon kiertämisen, koirasin on hyvä olla valmiina vieressä. Kierrä nauhan kapeampi ja ohuempi pää mahdollisimman tiukasti putken alapään ympäri. Peukalon kynnellä voit painaa aloituskohtaa, kunnes olet edennyt toiseen kierrokseen. Etene puoli kerrosta edellisen päälle ja yhdistä koirasimella pari viimeistä kierrosta.

ANTOISIA KERUURETKIÄ SEKÄ INSPIROIVIA RAKENTELU- JA SOITTOHETKIÄ !

